

Argentonins a la guerra civil del segle XV

FRANCESC LLADÓ

Homenatge adreçat a uns argentonins anònims que entregaren llurs vides a mitjans del segle XV, en defensa de la Terra.

És oportú dedicar al mateix temps un respecte i merescut reconeixement a l'insigne polític i historiador Francesc Carreras Candi, convilatà nostre que en el seu pas per Argentona, a més a més dels seus reconeguts mèrits, dedicà una especial i personal atenció a la vila i els argentonins, la qual es traduí d'una forma particular i significativa, plasmada en els seus treballs històrics; dels quals extraïem les referències per parlar de temps llunyans, escassos en dades històriques. Com tots som sabedors que el segle XV marca el rumb d'un mal final de la història del nostre país.

Repàs històric

La guerra civil que tingué lloc entre la Generalitat de Catalunya, contra el rei Joan II, en el segle XV, després del canvi produït en la línia dinàstica; aquest canvi ens facilita el coneixement dels nous reis de la Corona d'Aragó, que per les seves actuacions amb gran condicionament i influència en la similitud d'actuació a recordança dels seus orígens no catalans. Endegaren un vast procés de control del patrimoni a semblança del seu lloc de naixença, aquest procés originà una onada de capbreuacions sobre drets i de rendes, que al no ajustar-se aquestes amb els autòctons ajudaren a propiciar un empobriment del poble català. Mentrestant els establerts monarques coneguts com els Trastàmara estaven presents en

el Principat principalment per exigir les rendes i els drets, i preparar campanyes i guerres.

Ferran I d'Antequera, nascut a Castella, estava compromès i lligat molt intensament amb la regència castellana (1412 - 1416).

Alfons IV, el dit Magnànim, també nascut a Castella, passà mitja vida a Nàpols, lloc des d'on regia el Regne d'Aragó (1416 - 1458).

Joan II, rei de Navarra, per la seva tossuderia i d'obtus procedir va haver de provocar una guerra de deu anys, per ésser reconegut com a rei, quan sols necessitava assimilar el regne que havia heretat. (1458 - 1479).

L'estudi que presentem ens situa en l'any 1462, en el qual s'inicià la guerra civil catalana, que enfrontà la Generalitat de Catalunya amb el rei Joan II, aquest també era rei de Navarra. Les divergències i la intolerància entre la Generalitat de Catalunya i el rei Joan II foren profundes i continuades, venien provocades en particular pels mals entesos i el menyspreu emprat pel Trastàmara envers el reconeixement dels furs històrics de Barcelona i Catalunya. Els Paers de Barcelona investits en representació i la dignitat de les Corts de Catalunya, màxima representació del poble català i de les seves llibertats, i amb el respecte corresponent demanaren al rei Joan la seva acceptació, requisit indispensable per investir-lo amb la dignitat que li corresponia. La petició dels Paers ofengué el rei.

Agreujaren encara més aquesta situació la malaurada i estranya mort del príncep Carles de Viana, fill del primer matrimoni de Joan II; el príncep havia estat residint a Barcelona i es feia estimar per la

gent menuda i pels estaments oficials, tot el poble l'apreciava amb gran efecte, veient-hi en ell virtuts com per ésser el futur rei, per naixença n'era hereu tant per dret dinàstic com per pacte familiar.¹ La seva estranya mort el 23 de setembre de 1461, des del primer moment s'intuí, vistes les circumstàncies de l'òbit, que havia estat enverinat. Del fet, en culpaven la corona, en particular, la segona muller de Joan II, Joana Enriquez.² Aquesta situació va provocar l'enuig i la guerra en qüestió, la qual

La mort del príncep Carles de Viana, fill

del primer matrimoni de Joan II, va provocar

l'enuig i la guerra en qüestió, la qual tingué una

durada de 10 anys. Trobant-se immersa en ella

tot Catalunya i, entre altres poblacions, Sant

Julià d'Argentona

tingué una durada de 10 anys. Trobant-se immersa en ella tot Catalunya i, entre altres poblacions, Sant Julià d'Argentona, que representada pels seus anònims habitants, hi tingué la seva particular presència.

Iniciades les hostilitats per part de Joan II, amb la intrmissió d'un exèrcit, que després de passar per Lleida, ciutat que li barrà les portes, s'apoderà de Balaguer, lloc des del qual iniciar la conquesta del Principat.

L'exèrcit que acompanyava el rei intrús, estava compost per uns milers de peons i uns 800 genets de cavalleria,³ host tremendament important per l'època, al mateix

1. *Los Fueros de Cataluña*, de Coroleu y Pella

2. *Los Fueros de Cataluña*, de Coloreu y Pella.

3. *Dietari de la Guerra a Cervera*, Carreras Candi.

temps i ja que estava composta majoritàriament per gent professional i mercenària, la feia doblement temible. Enfront d'aquest exèrcit es trobava un país envaït pels exèrcits de França, amb l'etern afany d'apoderar-se del Rosselló, terres que sempre els francesos havien considerat seves. Catalunya inermes, esquarterada, i envaït el país en pocs anys s'agreuja la situació per manca de lideratge reial, s'havien convertit en un poble de pagesos i comerciants empobrits.⁴

Iniciades les hostilitats sorgiren dos punts emblemàtics per a la causa de la terra: a ponent les ciutats de Lleida i de Cervera plantaren cara a l'invasor. I de Cervera en sortí la host que plantà batalla a en Joan II.

Batalla de Rubinat

La host de la terra es formà a partir del juny de 1462 sota la bandera de la Diputació del General; un mes més tard es trobava acampada a las portes de Cervera,⁵ des d'on tingueren lloc diversos encontres bèl·lics de tempteig, amb les forces invasores. En un moment donat aquesta força sortí per socórrer la població i castell de Rubinats, el qual havia estat assetjat per les forces del rei Joan II; per a millor explicar els fets reproduïrem uns fragments de la carta enviada a l'endemà de la batalla des de Cervera, per Mossèn Joan de Marimon als Paers de Barcelona:

21 de juliol de 1462.- Aquest mati dexa a Cervera per combatre lo castell de Rabinat, "Mossen Vilademany", ab ben trenta rocins, a apres a dues hores apres mig jorn, es ates lo noble don Hugo de Cardona ab ben setcents homens de peu, los quals encontinent son estats en lo dit castell e han agudes grans scaramuces, e bregues entre ells, e hauí de morts e de nafrats duna part e daltra, ...

23 de juliol 1462.- E anar a ells CCC homens, entre los quals era en Galcerán Carbo e Nandreu Nadal, ab los CC homens del ciutedans e

mercaders, e en Caparo ab los mariners e los homens de Matero e Dosrius, Argentona e Vilassar e altres.⁶ E ja mes de aço he cobrada resposta: De la conclusió, mossenyors, ara que son II ores de nits he sabut per letra dels Pabers de Cervera, com lo Rey ab nostre gent, son venguts a batalla, e que los nostros son stats romputs: nous poria dir com, ni en quina manera, ni quines gentis hi ha mortes ni preses:

La relació de baixes de la primera gran batalla d'aquella guerra ens la proporciona una carta enviada a la Generalitat que diu: *La relació de les víctimes hagudes en la brega de Rabinat, que fà en Jaume Fiveller, hu dels escapats de la desfeta y refugiat a Aygualada, la conceptuám digna de fè. Axis, relata als Diputats, que hi hauria "en la plaça entre damunt e davall, e a les tires dels ceps, entorn cent cavalls, si mes no menys, stiman atretants nafrats. Dels homens morts son DCCLXVI contats. Yo stime nosaltres, en la primera batalla, alt, erem DCCC homens poch mes, car yo tots-temps hi tingui compte. En lo Pujol, baix, havia DC homens. Crech nan scapats molts, e be DC de presos. Axi faç stima, de aquests DCC homens morts, ni deu haver bona part dels del Rey".*

Batalla per la vila d'Apiera (Piera)

A finals de setembre de 1470, reconegut el perill de perdre la població de Piera, el Lloctinent de la Generalitat de Catalunya envià en la seva ajuda tot un conglomerat d'homes procedents del reclutament efectuat en les poblacions d'un radi al voltant de Mataró fins Badalona, Granollers i Caldes, entre elles si trobava gent d'Argentona, Dosrius i Örrius, era el 26 de setembre de 1470.⁷

Uns mesos més tard el dietari de la Generalitat de Catalunya ens dóna la informació textualment: *que divendres. a V de juny del any MCCCCXXI, aquest die los enemics cobraren la vila de Piera.⁸*

Batalla per Argentona

D'Argentona i els argentonins, en Carreras Candi ens diu en el seu treball que estava comprovat que la parròquia era addicta a la causa de la terra, i que durant tot aquell temps mantingué una actitud propera amb els pobles veïns, i donà resposta puntual a les peticions de la Generalitat.

Després dels nou anys llargs de guerra, i ja declinant aquesta i molt a prop de *sa fi*⁹ es quan trobám als habitants d'Argentona aparellantse esforçadament pera resistir als engrosxits exèrcits de Joan II. Fins a 1471 estigueren subjectes a la autoritat del Capità Pou de Mataró i Meresme.¹⁰ Més a 10 d'Octubre d'aquest darrer any, transformada en fortalesa la antigua iglesia parroquial, y aparellats sos homens a la defensa, lo lloctinent de Renat d'Anjou, Joan d'Aragó y de Calabria, nombra un Capità especial pera la vila y novella fortalesa, independentment del Capità de Mataró, del que habian estat subjectes.

Anomenar com a Capità de la fortalesa i terme Parroquial a l'"Anthoni Cabanyes" fill de la parroquia, amb tots els drets, jurisdiccions i prerogatives al ofici de Capità.

Tenim la constància que amb l'intenció de pendre posseció de Mataró, Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià, el 30 d'agost de 1471 el traïdor i traspasat al enemic en Pere Joan Ferrer, el conegut Baró de Burriac, enfront d'un nombros escamot de tropes enemigas es presentà a Mataró, ciutat de la qual en fou rebutxat sense escoltarsel. De revelade es dirigir cap Argentona, els defensors tancats dintre dels forts murs de l'església, semble ser que rebutxaren rendirse, entre el defensors es trobaria el Capità Cabanyes, i de ben segur que si trobaria un bon nombre de parroquians anònims.

"Com intuïció personal del fets", saria admissible creure que es tancarren dintre, però no obririen la porta, es pot creure no presentarien batalla, aques fet deuria envalentonar el mal-

4. *Los Fueros de Cataluña*, de Coroleu y Pella.

5. *Dietari de la Guerra a Cervera*, de Carreras Candi.

6. *Dietari de la Guerra a Cervera*, de Carreras Candi, p. 39. Foren enviats deu homes d'Argentona i Vilassar.

7. *Argentona històrica*, de Carreras Candi, p. 53.

8. *Dietari de la Generalitat de Catalunya*, Llibre primer, p. 202.

9. *Argentona històrica*, de Carreras Candi, p. 53.

10. *Lo Castell de Burriach*, de Carreras Candi, p. 184.

destre Pere Ferrer, el qual ordenaria l'assalt de la fortalesa, provocant algú esborang desde el qual forçarien l'entrada i farien presoner a tote la guarnició; com es obvi desconeixem els fets. Per relat verbal sà mencionat que un home anomenat Pins, fou durament maltractat, aquesta informació ens arriba per transmissió oral de l'Antoni Mateu (malauradament traspasat) l'últim propietari del mas Pins.

Els reis de Catalunya al llarg dels deu anys de Guerra Civil

Després dels fets del juliol de l'any 1462, una forta angoixa s'apoderà dels Paers de la Generalitat, amb el dilema que representava administrar un país; aquests malgrat la saviesa, prudència i també ferma determinació demostrada una i mil vegades; el sentit comú els aconsellava buscar un altre Rei, que fos respectuós amb el país ja que el que anteriorment havien tingut acabà declarant la guerra al seu poble.¹¹

La Generalitat i el Consell del Principat com a òrgans de govern escolliren nou monarca per consens i respectant l'ascendència dinàstica; recaigué en la persona d'Enric I de Catalunya i (IV de Castella); en aquell moment era rei de Castella, i estigué al costat dels catalans contra Joan II, d'ençà de l'agost de 1462 fins a l'abril de 1463, fortes pressions obligaren que renunciés al tron de Catalunya, tot i ésser reconegut pels catalans com a rei, no es traslladà mai al Principat.

Pere IV conegut pel Conestable de Portugal, succeí a Enric I, amb motiu de la seva renúncia l'any 1463. Per línia dinàstica el Conestable era nét del Comte d'Urgell, també de sang reial, i parent més o menys llunyà de totes aquelles monarquies que regnaven en l'entorn. Malgrat que els quasi tres anys que fou rei de Catalunya, se'ls va passar en campanya, batallant contra Joan II, li mancà una correc-

Imatge del Beat
Carles d'Aragó
(príncep de Viana)

ta entesa amb la Generalitat i el Consell del Principat, probablement, no faltà qui malèvolament l'ajudés a que es produís aquesta manca d'entesa, i que perjudicava les seves relacions amb la Generalitat. Delicat de salut, emmalaltí i morí a Granollers el 29 de juny de 1466, existiren sospites d'un probable enverinament.¹² En relació als monarques que regnaren en aquest període fou el que demostrà més apropament a la terra, i també el més proper a la dinastia catalana.

Amb la mort de Pere IV el Conestable, i amb quatre anys de guerra es cercà un nou monarca, aquesta elecció recaigué en el provençal Renat I, el Bo, que regnà a Catalunya al llarg de sis anys (1466

- 1472), i que no trepitjà mai aquesta terra. Envià en representació seva el seu fill primogènit Joan II de Lorena, el qual obtingué moltes i notables victòries militars contra el altre Joan II de Navarra i, que li permeteren establir la situació, però emmalaltí i expirà el 16 de desembre de 1470. La llarga guerra, el desencís i el cansament acompanyà una altra vegada la sort de Catalunya, agreujada per manca de la presència d'un rei propi que no tenia signe de presentar-se mai, provocà la desmoralització i la defecció de significats capitans, amb la qual situació s'arribà a la capitulació de Pedralbes i a la fi del regnat de Renat I. Era un 16 d'octubre de 1472.

11. *Els Comtes sobirans de Barcelona*, de Roser Salicrú i Lluch.

12. *Los Fueros de Cataluña*, de Coroleu i Pella.